

Ressenya de: Alain Damasio i Benjamin Mayet (2016). *Le Dehors de toute chose. La Volte.*

Héloïse E. M.-V. G. Ducatteau (Institut Catholique de Paris, França)

Cita bibliogràfica: Ducatteau, H. E. M.-V. G. (2025). Ressenya de: Alain Damasio i Benjamin Mayet. *Le Dehors de toute chose. La Volte*, 2016. *Disjuntiva*, 6 (1), 47-51. <https://doi.org/10.14198/DISJUNTIVA2025.6.1.4>

1. Introducció

La reescriptura de textos literaris per a l'escena teatral és, més sovint, obra del mateix autor (per exemple, Andrea Bajani: *La gentile clientela*, que narra l'angoixa d'una petita família atrapada en la casa d'Anna Frank a Amsterdam). No obstant això, de vegades passa per un altre escriptor en vida de l'autor, com és el cas del present text, el paratext del qual (Genette, 1987) mostra l'originalitat: *L'exterior de tot* d'Alain Damasio, arquitecturat per Benjamin Mayet i publicat l'any 2016. *Le Dehors* es divideix en cinc moviments sense direccions escèniques. El primer moviment és més curt que els altres. La paraula moviment, menys freqüent que la d'acte, ofereix un to musical i coreogràfic al text. Al text en vers lliure el segueix un altre que no s'anuncia a la portada sinó a la contraportada i a la pàgina 3: *La Zone du Dedans, réflexions sur une société sans air*, d'Alain Damasio. Al seu torn, va precedit d'un pròleg de quatre pàgines de Benjamin Mayet. Alain Damasio, de fet, va publicar l'any 2007 la novel·la *la-fleuve L'exterior de totes les coses* a l'editorial La Volte. Com el seu recull de contes *No record prou fort* i la seva novel·la *La Horde du Contrevent*, aquesta obra forma part de la ciència-ficció, també anomenada literatura de la imaginació¹. A continuació, el text es va tocar a l'escenari a partir del 2014 durant el festival *Les Intergalactiques* - Festival de literatura i cinema de ciència ficció de Lió amb un tall i interpretació de Benjamin May i una posada en escena de Thomas Lihn. Per tant, sembla oportú centrar-se en l'entrellaçat text/societat. Amb l'ajuda de documents científics procedents d'estudis culturals, intentarem respondre a les preguntes següents: Fins a quin punt es pretén que l'obra sigui paroxística? És més correcte qualificar l'obra d'avantguarda, arrelada a la seva època? Bàsicament mirarem tots els textos abans d'elaborar una valoració.

-
1. Contràriament a la creença popular, aquesta branca de la literatura no és tan recent. De fet, va sorgir a Itàlia ja al final del segle XIX (Fusaro, 2003). La terminologia aleshores no era tan detallada com la de Vint (2007) que cobreix el vocabulari de biopotència.

Correu electrònic de correspondència: heloise.ducatteau.conseil@gmail.com . <https://orcid.org/0000-0002-0129-9679> (Héloïse E. M.-V. G. Ducatteau)

Aquest treball es comparteix sota la llicència d'Atribució-NoComercial-CompartirIgual 4.0 Internacional de Creative Commons (CC BY-NC-SA 4.0): <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

2. La vocativitat, font de mobilització

Des de l'inici del text, el narrador manifesta la sensació d'assumir un paper profètic:

*Per què hi ha en mi aquest sentiment de missió,
aquesta convicció que tinc alguna cosa a fer aquí?,
en aquest terreny,
alguna cosa que ningú podria fer per mi i que,
si no ho faig,
es perdria per sempre?*

El text no dona cap indicació de l'origen, el sexe, el físic del parlant, només la seva edat, trenta anys, al final del primer moviment. Només observem que arenga altres éssers humans de l'edat dels quals no tenim informació.

Les seves paraules es poden analitzar de manera pragmàtica, és a dir, des d'un angle de cruïlla de la lingüística, la sociologia i les ciències de la comunicació, que analitza el llenguatge en termes comunicatius nogramaticals. Si atenem a Austin (1972), els actes són veredictius, exercitius, promissius, conductuals, expositius. Segons Bühler (1965: 24-33), presenten les funcions expressives (sobretot mitjançant la puntuació), d'atracció (mitjançant el-lipsis) i representació (mitjançant verbs d'estat). Pel que fa a Hymes (1972: 300) i Jakobson (1963: 209-248), els actes són emotius/expressius, impressionants, referencials (per l'ús de llocs comuns), fàtics, metalingüístics (per la cursiva), poètics (per metàfores). Els actes que es poden identificar en el text també són representatius, perquè intenten reflectir el món, però també expressius, directius, comissionats, però no declaratius perquè el personatge no parla en nom d'una institució (cf. Searle 1973: 117 i Meibauer 1999: 95).

3. Lluita contra el poder deshumanitzador

La societat actual no està especificada per dates, fets precisos. El segon moviment parla d'una «societat de control, per esplèndida que sigui democràtica». El present de subjuntiu indica un aspecte irreal: si la nostra societat pretén ser democràtica, ho és radicalment? En el quart moviment, diu «Vivim en democràcia. No tenim res de què queixar-nos.» El règim polític deixa suposar que no s'ha de posar en qüestió perquè cap altre podria superar-lo. Sembla immillorable ja que vol ser el més igualitari, per tant el més just i el millor distribuït. El poble és declarat sobirà contrari al despotisme encara actiu en certes regions del món de les quals l'Iran és potser un exemple (cf. *Llegir Lolita a Teheran*, d'Azar Nafisi).

El control ja no s'inscriu a nivell textual a través dels textos legals sinó que passa per noves formes subversives que actuen sobre el cervell, i configuren les aspiracions: «Els poders moderns es despleguen en l'intangible, l'invisible i l'intersticial» (inici del segon moviment). S'està perdent la traçabilitat en favor de les marques, l'origen és incert. Recorda així el panòptic de Benjamin Bentham, reprès per Michel Foucault (1975). Es tracta d'un edifici circular dissenyat de manera que tots els presos (ja siguin malalts o alumnes) poguessin ser vistos des del supervisor a la torre central en tot moment sense saber quan i sense poder visualitzar el carceller a causa dels vidres tintats. Les finestres a l'exterior de l'edifici permetrien rebre la llum. Aquest sistema afavoriria així l'autocontrol a través de la por perpètua de ser espia, la subordinació és, de fet, contínua. La visibilitat, que era un privilegi a través dels cerimonials i del qual el calabós era l'antítesi, esdevé presó. Per contra, ara el poder està amagat. El supervisor pot ser substituït per qualsevol i l'efecte és el mateix. El panòptic no es denomina explícitament al text estudiat, però la següent paràfrasi pot referir-s'hi: «Aquesta presó bonica construïda amb una brúixola» (Cinquè moviment).

El fet de «limitar-se, supervisar-se els uns als altres» sembla un «sol càlid» (Alain Damasio). El poder ja no és piramidal, ja no sobrepassa, es multiplica en micropoders més esquius i eficients. Alain Damasio parla, doncs, de «elusió». Un exemple és Stalin que, a diferència d'altres líders de règims totalitaris, es va exposar menys. Segons Lévi-Strauss (1955), la presó, que ell anomena antropòmia, és pitjor que el canibalisme. En les

pràctiques caníbals, l'enemic era ingerit, cosa que certament testimoniava l'odi, però no la repugnància perquè implicava que l'adversari vençut posseïa quelcom deliciós. Els establiments penitenciaris se separen, creen avencs infranquejables. Són més immorals.

El tema de la Web no s'aborda aquí, en l'adaptació teatral, sinó en el text d'Alain Damasio, que tria el telèfon mòbil. Aquest *objetge nòmada totalitari* suplanta la polsera electrònica, la càmera, sense despertar un gran nombre de disputes per part dels usuaris. L'eina és evident i ha adquirit un caràcter inherent a l'entorn humà. Aquest tecnocentrisme porta a la deshumanització. El que abans era excepcional, geolocalitzar un individu a cada pas, s'està convertint en la norma (Agamben, 1998). Els individus són tractats com a simples entitats biopolítiques, vides nues, no existències. Hi ha raons per parlar d'alienació de la seva pròpia essència i panòptic digital en una societat transparent (Johnson i Reagan, 2014; Han, 2017). La sobreexposició o la hiperexposició donen lloc a l'obesitat d'un infern igual; els anticossos només lluiten entre ells (Ajana, 2013). Les xarxes socials, les *cookies*, identifiquen el recorregut del cibernauta i centren els anuncis o perfils que s'ofereixen segons el supòsit que es correspondran millor amb el navegador web i eliminen l'inesperat. Braidotti (2013; 2017) mostra així que el posthumà continua sent racista i masclista perquè el sistema digital del nostre capitalisme no porta a qüestionar l'estat actual sinó a mantenir les desigualtats de gènere. Per tant, va en contra de la idea de progrés. La biometria passa per diverses etapes que van des de la captura per un dispositiu sensorial retransformat per un algorisme, per ser emmagatzemat en una base de dades, fins a la comparació per verificar l'adequació entre el model viu i el model enregistrarat. Damasio revisa la fórmula nazi «*Arbeit macht frei!*» a «*Daten macht frei!*». Tota l'activitat humana és ara rendible i al servei de la millora biotecnològica.

4. Estimulació per passar el poder

El text opera una distinció entre el poder vinculat al Control, a l'Interior, d'una banda, i poder adscrit a l'Exterior, de l'altra. Aquest últim garanteix la llibertat, l'autonomia de l'individu, l'alteritat, la diversitat. Podem recordar Leibniz, segons el qual un individu es reconeix per la seva no semblança amb els altres.

*El dissens és aquesta formidable força de compressió sobre el gas de les divergències individuals.
[...] La bretxa,
la diferència de comportament,
el desacord,
sempre que es mantinguin units per l'estima que un ésser lliure té naturalment per un altre lliure. Ser, extreure
la sang i posar la vida al cor del sistema (cinquè moviment).*

Aquest imperatiu de l'antropoheterogeneïtat havia estat destacat per Claude Lévi-Strauss a *Tristes trops*. Va lamentar el monocultiu que havia produït l'occidentalisme. La cultura europeïsta i nord-americana, en matar els altres, es troba sola, perd part del seu potencial, esgota els seus recursos, es troba esterilitzada. Per aquest motiu, va forjar l'entropologia, que és l'estudi de la pèrdua. Benjamin Mayet crida aquí els seus lectors o oients al debat, als concursos verbals que els impedeixen enfonsar-se en la unilateralitat. El text de Mayet pretén conciliar la humanitat amb la vida. Evoca així *Les cartes a un jove poeta* de Rainer Maria Rilke. Sorprenentment, l'Exterior es troba a l'Interior, com mostra la carta del 17 de febrer de 1903. El dramaturg segueix aquí una aproximació rimbaldiana i sartreana a l'existencialisme que defineix l'essència a través de les accions. No és un engendrament inicial que bloquegi monolíticament l'essència:

*perquè alliberar-se,
no creguis que és ser un mateix.
És inventar-se com un altre que un mateix.
És no ser res.
És convertir-nos,
constantment i sempre,
per nosaltres mateixos,*

el nostre exterior,
l'exterior de tot (Cinquè moviment)

El títol de l'obra es troba en forma d'epanalepsis. Com apunta Damasio, el text no pretén fer art per a l'art sinó generar acció. Es tracta d'un «*breviari de combat*» que, com una «*palma*», pretén obrir un espai proscrit i tancat. L'escrit no té el mateix valor que el terreny on els activistes intenten sensibilitzar els altres *grumains*.

5. Conclusió

El monòleg llarg mereix una atenció especial perquè ofereix regeneració en un sentit polisèmic. A nivell literari, el text romàntic ha estat teatralitzat i poetitzat, ja que es pot llegir tant com una llarga diatriba que com una elegia poètica.

No obstant això, el text difícilment es pot anomenar avantguardista. Afirmació de Hegel: «*Un filòsof no pot saltar per sobre del seu temps*» podria adaptar-se a «*Un escriptor no pot saltar per sobre del seu temps*». El text encaixa en els debats intel·lectuals contemporanis que van en contra del creixent tecnocapitalisme.

Bibliografia

- Agamben, G. (1998). *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*. Trans. by Daniel Heller-Roazen, Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/9780804764025>
- Ajana, B. (2013). *Governing through Biometrics: The Biopolitics of Identity*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137290755>
- Austin, J. L. (1972). *Zur Theorie der Sprechakte*. Reclam.
- Bajani, A. (2013). *La gentile clientela*. Feltrinelli.
- Bentham, J. (1791). *Panoptique : mémoire sur un nouveau principe pour construire des maisons d'inspection, et nommément des maisons de force*. Paris.
- Braidotti, R. (2013). *The Posthuman*. Polity Press.
- . (2017). Four theses on posthuman feminism. Dins R. Grusin (ed.), *Anthropocene Feminism* (pp. 21-48). University of Minnesota Press.
- Bühler, K. (1965). *Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache*. UTB. <http://hdl.handle.net/11858/00-001M-0000-002A-F88A-A>
- Foucault, M. (1975). *Surveiller et punir*. Gallimard.
- Fusaro Comoy, E. (2003). Création artificielle et régénération. Mythes de l'homme nouveau dans la littérature science-fictionnelle italienne de la fin du XIXe au début du XXe siècle. *Cahiers d'études romanes*, 27: 475-492. <https://doi.org/10.4000/etudesromanes.4212>
- Genette, G. (1987). *Seuils*. Éditions du Seuil.
- Han, B.-C. (2017). *La société de transparence*. PUF.

Hymes, D. (1972). Die Ethnographie des Sprechens. Dins H. Holzer; K. Steinbacher (eds.), *Sprache und Gesellschaft* (pp. 296-317). Hoffmann und Campe.

Jakobson, R. (1963). *Essais de linguistique générale*. Éditions de Minuit.

Johnson, D. G.; Regan, P. M. (ed.) (2014). *Transparency and Surveillance as Sociotechnical Accountability: A House of Mirrors*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315757001>

Lévi-Strauss, C. (1955). *Tristes Tropiques*. Plon.

Nafisi, A. (2005). *Lire Lolita à Téhéran*. Plon.

Rilke, R. M. (2020). *Lettres à un jeune poète*. Seuil.

Vint, S. (2007). *Bodies of Tomorrow: Technology, Subjectivity, Science Fiction*. University of Toronto Press. <https://doi.org/10.3138/9781442684072>